

Fenomenul aculturației juridice – noțiuni preliminare, limite și implicarea globalizării

The phenomenon of legal acculturation – preliminary notions, limits and involvement of the globalization

Ana-Maria Goldan¹

*Scire leges non hoc est verba earum tenere, sed vim ac potestatem*²

Rezumat: Aculturația juridică presupune o recunoaștere a valorilor, urmată de asimilarea și apoi de transformarea normei juridice, adaptând-o la nevoile societății împrumutătoare. Fenomenul apare ca urmare a contactului direct dintre civilizații și generează modificări reciproce, de ordin legislativ. De asemenea, procesul de aculturație juridică implică și fenomenul globalizării. Putem oare să susținem faptul că, preluarea normelor din legislații extranece poate aduce cu sine și dezavantaje pentru propriul sistem juridic? Imitarea normelor juridice străine poate fi departe de adevăr, așa cum sugera Platon? Prin intermediul acestei lucrări, am examinat definiția și conținutul aculturației juridice. Apoi, am analizat relația dintre globalizare și aculturația juridică, prin utilizare surselor predominant străine. Astfel, am descoperit faptul că, în funcție de intensitatea dialogului dintre civilizații, discutăm despre rezultate variabile, în sistemele juridice ale lumii.

Cuvinte cheie: aculturație; globalizare; imitație; adaptare; asimilare

Abstract: Legal acculturation involves a recognition of values, followed by the assimilation and then transformation of the legal norm, adapting it to the needs of the lending company. The phenomenon occurs as a result of direct contact between civilizations and generates reciprocal changes, of a legislative nature. The process of legal acculturation also involves the phenomenon of globalization. Can we argue that taking over the rules from foreign legislation can also bring disadvantages to one's own legal system? Can imitation of foreign legal norms be far from the truth, as Plato suggested? Through this paper, we examined the definition and content of legal acculturation. Then, we analyzed the relationship between globalization and legal acculturation, using predominantly foreign sources. Thus, we discovered that, depending on the intensity of the dialogue between civilizations, we are talking about variable results in the legal systems of the world.

¹ Doctor în drept, Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, email: anne_marie9128@yahoo.com.

² „Cunoașterea legilor nu înseamnă cunoașterea cuvintelor, ci intenția și scopul lor”. Citatul îi aparține lui Juventus Celsus și îl regăsim în lucrarea lui Justinian, intitulată *Digeste*, 1.3.17.

Keywords: acculturation; globalisation; imitation; adaptation; assimilation

1. *Prolegomena*

Potrivit fabulei intitulată *Bufonul și țăranul*, scrisă de Esop³, la un bâlci care se desfășura la țară, s-a prezentat și un bufon. Acesta, prin mișcările sale, dar și prin felul în care imita sunetele și răgetele animalelor, a câștigat repede atenția publicului. La finalul reprezentației, bufonul a imitat sunetul caracteristic porcului atât de bine, astfel încât oamenii au crezut că în spatele său s-ar afla tocmai animalul pe care îl imitase. Deranjat de aplauzele spectatorilor, în fața unui astfel de gest de imitație, un țăran s-a ridicat și le-a transmis acestora faptul că va reveni a doua zi, pentru a le arăta cum se imită sunetul porcului, cu adevărat. Se pare că, oamenii care asistau la acea reprezentație nu au apreciat sunetele auzite și au început să arunce cu diverse lucruri în țăran. Vizibil supărat de atitudinea acestora, țăranul a scos de la piept un purceluș, spunându-le oamenilor: „Voi, netrebnicilor, uitați pe cine ați fluierat!”. La finalul acestei fabule există și o morală, care ne transmite nouă, oamenilor de rând faptul că, uneori, imitațiile sunt cele aplaudate și apreciate de public, iar adevărul este cel dezaprobat.

În lucrarea de față ne-am propus realizarea unui exercițiu de gimnastică intelectuală, în urma căruia vom desprinde principalele caracteristici ale fenomenului de aculturație juridică. Pentru a pregăti, într-o manieră eficientă, realizarea primelor deprinderi, am considerat necesară o prefață referitoare la conceptul de imitație. Despre acesta din urmă discută nu doar oamenii de rând, ci și marii filosofi ai tuturor timpurilor. De pildă, Platon, în lucrarea sa *Republica*, realizează o analiză a *mimesis*-ului, prin intermediul artei. În acest sens, Platon vede arta ca pe o adevărată imitație a lumii înconjurătoare, menită să încante ochiul spectatorului, exploatându-se, astfel, partea lipsită de rațiune a acestuia⁴. Filosoful vede pictura, dar și artele imitative, în general, precum ceva „departe de adevăr, întrucât se asociază aceluia ceva din noi, care este departe de judecată, nefiind prietene cu ceea ce este sănătos sau adevărat”⁵. Mai mult decât atât, în *Republica*, regăsim un pasaj în care Platon dorește izgonirea artiștilor din cetate, pentru că actul mimetic deformează adevărul, într-o manieră grosolană⁶. Pentru Platon, artiștii sunt prezumați vinovați în privința imitării, sau mai bine spus a îndepărtării de adevărul ideilor. Totuși, odată cu înaintea sa în vârstă, Platon acceptă existența unui *mimesis* dialectic, prin intermediul operei sale *Sofistul*. Ca atare, ceea ce părea o imposibilitate în opera *Republica*, devine o oportunitate în cadrul lucrării

³ Esop, *Fabule*, Editura Gramar, București, 2012, p. 45.

⁴ Platon, *Republica*, X, 603a-b.

⁵ C. F. Moraru, „Genuri ale ființei și categorii mimetice în *Sofistul* lui Platon”, în *Studii de teorie categoriilor*, 2010, disponibil la adresa web: http://www.institutuldefilosofie.ro/e107_files/downloads/studii%20de%20teoria%20categoriilor/vol.%2010/cornel-florin%20moraru,%20genuri%20ale%20ființei%20și%20categoriile%20mimetice%20în%20sofistul%20lui%20platon.pdf, accesată online la data de 5.03. 2021.

⁶ Platon, *op. cit.*, 595a sqq.

Sofistul, filosoful aflându-se într-o ipostază de cotitură a gândirii sale, deoarece acceptă, în sfârșit, ideea existenței unui dialog rațional.

Atitudinea schimbătoare a filosofului a fost dezbătută și în doctrina juridică din România, specialiștii remarcând faptul că, „scriitorul atenian restrânge accepțiunea termenului de *mimesis* de la orice activitate care imită realitatea, la o acțiune de asemănare altuia în vorbă sau în gest”⁷. Deși *mimesis* a fost tradus, de către specialiști, prin termeni precum imitație sau reprezentare, nu trebuie să oitem faptul că, înțelegerea sa antrenează și alte noțiuni. De pildă, pot fi asimilate *mimesis*-ului noțiuni precum simulacru și iluzie⁸. Date fiind aceste sinonime, majoritatea teoreticienilor au îndemnat către precauție, neavând încredere în normele juridice străine. Totuși, îndoiala lor nu a reușit să împiedice, nici măcar pentru moment, procesul de aculturație juridică, deoarece „buna credință nu acceptă ofensa”⁹. Încurajarea fenomenului de aculturație juridică, în ciuda concepțiilor platoniene care vizau *mimesis*-ul, reprezintă o concepție hegeliană. Potrivit lui Hegel, sondarea sistemelor juridice diverse și asumarea lor reprezintă o „înaintare către concret”¹⁰. Îi dăm dreptate acestuia căci, în prezent, cunoaștem numeroase exemple de aculturație juridică, printre care amintim procesul de integrare europeană, care presupune compatibilitatea normelor autohtone cu cele europene, acceptarea *Drepturilor fundamentale ale omului*, preluarea și adaptarea normelor din *Codul civil napoleonian*, precum și alte situații de acest gen, care au condus către modificări legislative concrete. Referitor la procesul de integrare europeană, trebuie să subliniem faptul că, „armonizarea legislativă europeană nu ar fi fost posibilă fără cunoașterea particularităților fiecărui sistem de drept în parte, respectiv a fiecărei legislații naționale”¹¹. De aici, desprindem ideea potrivit căreia, aculturația juridică poate fi realizată cu ajutorul metodei comparative, care implică studierea diverselor legislații, în scopul armonizării acestora.

Dacă ar fi să aplicăm teoriile expuse până acum, conceptului de aculturație juridică, putem oare să susținem faptul că, preluarea normelor din legislații extranece poate aduce cu sine și dezavantaje pentru propriul sistem juridic? Imitarea normelor juridice străine poate fi departe de adevăr? Prin imitarea normelor străine, se va încânta ochiul cetățeanului și se va exploata doar partea lipsită de rațiune a acestuia? Vom afla toate răspunsurile cu ajutorul analizei, întreprinsă în acest sens.

⁷ C.F. Moraru, *art. cit.*, p. 105.

⁸ W. J. Verdenius, *Mimesis Plato's Doctrine of Artistic Imitation And Its Meaning To Us*, Editura Brill, Leiden, 1962, p. 12.

⁹ Citatul îi aparține lui Publilius Syrus, scriitor de maxime latine.

¹⁰ V. M. Ciucă, *Lecții de drept privat comparat*, vol. I, ed. a II-a, Editura Fundației Axis, Iași, 2005, p. 32.

¹¹ A. Iftimiei, *Drept comparat și sisteme juridice contemporane*, ed. a II-a, Editura Universul juridic, București, 2020, p. 35.

2. Noțiuni preliminare cu privire la conceptul de aculturație juridică

Realizând primul salt curajos către conceptul de aculturație, în cadrul acestei secțiuni, vom ilustra posibile definiții, apoi vom extrapola și vom analiza conținutul aculturației juridice. Potrivit doctrinei juridice din România, dialogul dintre civilizații a contribuit, într-o măsură fenomenală, la stabilirea unor legături neîntrerupte dintre acestea, prin influențarea reciprocă¹². În limbajul obișnuit, potrivit dicționarului Larousse, o „influență” reprezintă o „acțiune, în general continuă, pe care o exercită ceva asupra a altceva sau asupra cuiva”¹³. În dreptul comparat, termenul este folosit în diferite moduri: uneori, termenul „influențe” este utilizat, în general, pentru a desemna orice impact, fără ca autorul să definească limitele și condițiile acestuia¹⁴. Alteori, termenul se referă la repetări, în sensul componentelor juridice¹⁵; apoi, termenul mai este folosit și pentru a desemna transplantul juridic, adică un proces de recepție, menit să conducă la evoluția și la schimbarea propriului sistem de drept¹⁶. De aici desprindem faptul că, rezultatele cercetării diferă, în mod semnificativ, de limitarea sau de extinderea concepției referitoare la noțiunea de influență. În plus, discuția este complexă și datorită relației dintre sociologia dreptului și dreptul comparat: în timp ce doctrina dreptului comparat urmărește să determine factorii din evoluția dreptului, afirmând deseori autonomia discursului juridic, sociologia dreptului ia în considerare toate elementele susceptibile de a influența legea, afirmând chiar că, dreptul reprezintă o oglindă a societății. Nu vom intra în această dezbatere, lansată de cele două discipline, căci rezultatul nu pare a fi productiv. Decât să le considerăm pe aceasta ca fiind exclusiviste, mai degrabă vom spune că ele acoperă realități diverse și că sunt complementare. În concluzie, implicațiile influențelor trebuie evaluate în particular și pentru fiecare perioadă istorică în parte, având în vedere faptul că, numărul factorilor și al motivelor care au determinat primirea unui drept de către altul, va fi mereu în creștere.

În studiul de față, vom pleca de la premisa potrivit căreia fenomenul cunoașterii este generat de sentimentul de curiozitate al persoanelor, întrucât asimilăm, într-o mai mare măsură, ceea ce considerăm relevant pentru activitatea

¹² V. M. Ciucă, *Lecții de drept privat comparat, op. cit.*, p. 32.

¹³ A se consulta site-ul <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/influence/42976>, accesat online la data de 19. 04. 2021.

¹⁴ M. Graziadei, „Comparative Law as the Study of Transplants and Receptions”, în M. Reimann, R. Zimmermann, *The Oxford Handbook of Comparative Law*, Oxford University Press, Oxford, 2006, pp. 441-475.

¹⁵ M. Cappelletti, *New perspectives for a common law of Europe*, Editura Badia Fiesolana, Florența, 1978, pp. 95-109, disponibil la adresa web: <https://brill.com/view/title/10096>, accesată online la data de 10.05.2021.

¹⁶ J. W. Cairns, „Watson, Walton, and the history of legal transplants”, în *Georgia Journal of International and Comparative Law*, nr. 41, 2013, pp. 637-696, disponibil la adresa web: , disponibil la adresa web: <https://digitalcommons.law.uga.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1049&context=gjic> accesată online la data de 19.04.2021.

noastră. Curioși din fire, ajungem să cunoaștem diverse obiceiuri ale străinilor, pe care le asimilăm, grație tendinței de a imita ceea ce considerăm a fi benefic pentru noi, dar și pentru cei din jur. Nu doar oamenii de rând au tendința de a imita, ci și legiuitorul care, analizând diverse sisteme juridice, ajunge la concluzia că ar fi bine să împrumute unele concepte, pentru a îmbunătăți sau pentru a modifica legislația aflată în vigoare. Procesul de imitație implică o legătură socială, căci ceea ce leagă oamenii între ei este ori dogma, ori puterea¹⁷. Imitația se va exercita nu numai de la o distanță mare, din punct de vedere spațial, ci se va raporta și la intervale mari de timp. Ea va presupune stabilirea unei relații fructuoase între un inventator și un imitator, între Lycurg și legiuitorul francez actual, între pictorul roman, care a realizat o frescă în Pompei și un designer modern inspirat de acesta. Ca atare, imitația se manifestă și din punct de vedere diacronic, nu doar teritorial¹⁸.

În final, îndrăzneala spirituală, curiozitatea, dar și munca de cercetare a unui legiuitor pot conduce către „o exogamie juridică”, ce implică descoperirea și asimilarea unor tradiții juridice noi, cu scopul de a obține o îmbunătățire a legilor actuale. Reprezintă un veritabil exemplu, în acest sens, activitatea împăratului Justinian, „cel întors cu fața spre trecut”¹⁹, care nu s-a limitat la recunoașterea meritelor jurisconsultilor din perioada clasică, ci le-a readus scrierile, în atenția publicului, prin intermediul operei *Corpus juris civilis*. Ca atare, împăratul Justinian a considerat că, produsul gândirii și al activității jurisconsultilor romani, din perioada clasică, nu trebuie să rămână împietrit între hotarele spațiale și temporale, ci trebuie să profite și altor generații, să nu cunoască, deci, nici o graniță.

Aplicând principiul de mai sus contextului juridic actual, considerăm că legile bune trebuie cunoscute și, în măsura în care pot fi asimilate, trebuie implementate în alte state. Acest proces poartă denumirea de aculturație juridică. Fenomenul apare ca urmare a contactului direct dintre civilizații și generează modificări reciproce, de ordin legislativ. Totuși, să nu îl confundăm cu asimilarea, căci aceasta din urmă reprezintă numai o fază a procesului de aculturație juridică²⁰. În aceeași măsură, aculturația juridică reprezintă o parte componentă a conceptului extins, intitulat schimbarea culturii. În fine, menționăm despre aculturația juridică faptul că, în etapele sale preliminare, aceasta implică un proces de observare a unor

¹⁷ G. Tarde, *Les lois de l'imitation*, 1895, p. 29 disponibil în format pdf la adresa web: http://classiques.uqac.ca/classiques/tarde_gabriel/lois_imitation/tarde_lois_imitation.pdf, accesată online la data de 05. 03. 2021.

¹⁸ *Idem*, p. 58.

¹⁹ V. M. Ciucă, *Drept roman. Lecțiuni*, ed. a II-a, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2014, p. 70.

²⁰ R. Redfield, R. Linton, M.J. Herskovits, „Memorandum for the study of acculturation”, în *American Anthropologist*, 38, 1936, pp. 149–152: „Acculturation comprehends those phenomena which result when groups of individuals having different cultures come into continuous first-hand contact, with subsequent changes in the original culture patterns of either or both groups. . . under this definition, acculturation is to be distinguished from culture change, of which it is but one aspect, and assimilation, which is at times a phase of acculturation(…)”.

norme juridice străine din exterior, cu scopul de a identifica o noutate. Ei bine, se pare că tocmai această noutate va trezi dorința de schimbare, aferentă legiuitorului autohton. Ca atare, nu trebuie să confundăm acest fenomen cu aneantizarea factorilor tradiționali dintr-un sistem juridic, ci să considerăm aculturația juridică precum o nouă etapă de imitație a normelor străine considerate bune.

Analizând definiția aculturației juridice de mai sus, putem desprinde conținutul acestui concept. De pildă, o primă caracteristică a fenomenului de aculturație este reprezentată de reciprocitate. Astfel, aculturația reprezintă un proces, care poate aduce schimbări în ambele (sau în toate) legislațiile aflate în contact, mai degrabă decât în rândul legislațiilor dominate. Apoi, fenomenul aculturației juridice presupune adaptarea normelor străine la cultura juridică a locului. După cum oamenii sunt diferiți, așa și dreptul nu poate fi același peste tot, ci legile presupun, înainte de toate, diversitate. Prin urmare, neadaptarea legilor împrumutate la cultura juridică a locului poate avea efecte dezastruoase, precum „ruinarea unui stat întreg”²¹. Ca atare, aculturația juridică presupune o recunoaștere a valorilor, urmată de asimilarea și apoi de transformarea normei juridice, adaptând-o la nevoile societății împrumutătoare²². Acest din urmă pas, reprezentat de adaptarea normelor juridice străine la cutumele locale reprezintă, poate, cel mai important aspect în procesul de aculturație juridică. Legiuitorul va ține cont nu doar de reglementările autohtone, ci și de natura oamenilor, precum pictorul care-și va ajusta opera de artă, în funcție de personajul ce-i servește drept muză. Așa ne învață și maestru jurist de origine franceză Jean Carbonnier, potrivit căruia aculturația nu reprezintă „une donnée naturelle”²³.

Au existat, însă, de-a lungul timpului și mișcări de rezistență împotriva asimilării. În acest sens, amintim primul sens al termenului diasporă, care se referă la comunitățile evreiești, deportate de regele Babiloniei Nabucodonosor al II-lea²⁴. De peste 2000 de ani, aceste comunități s-au confruntat cu dispersia și discriminarea, însă nu numai că au supraviețuit, ci au cunoscut o revitalizare, un exemplu viu fiind reprezentat de mișcarea sionistă și de independența statului Israel. În acest sens, doctrina juridică din străinătate ne transmite faptul că, trebuie să înțelegem modul în care comunitățile etno-culturale și-au dorit păstrarea moștenirii culturale, nefiind atrase de himere. Deși au interacționat cu alte civilizații și au cunoscut revitalizarea, aceste state și-au păstrat conștiința istorică

²¹ Ph. Malaurie, *Antologia gândirii juridice*, trad. Doina Jela Despois, Editura Humanitas, București, 1996, pp. 94-95.

²² G. Benyahia-Taïbi, „La stratégie d'imitation : Une perspective par les compétences”, în *Revue des Sciences de Gestion*, nr. 2, 2010, pp. 93-98.

²³ J. Carbonnier, *Sociologie juridique*, Editura P.U.F, Paris, 1978, p. 377.

²⁴ L. Iancu, „By the rivers of Babylon, there we sat down. Distrugerea Ierusalimului, deportarea evreilor și geopolitica Orientului Mijlociu în Antichitate”, disponibil pe site-ul *Historia.ro*, la adresa web: <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/by-the-rivers-of-babylon-there-we-sat-down-distrugerea-ierusalimului-deportarea-evreilor-si-geopolitica-orientului-mijlociu-in-antichitate>, accesată online la data de 10.03.2021.

și motivația pentru continuitatea etno-culturală²⁵. Raportând situațiile *de facto* la domeniul juridic, dar și la scrierile lui Pierre Legrand considerăm că, toate evenimentele au fost posibile, întrucât legiuitorul s-a axat mai degrabă pe forma dreptului, decât pe substanța sa. Cu alte cuvinte, cetățenii unui stat pot fi interesați sau impresionați de o normă străină, indiferent de forma determinată cultural a legilor²⁶. Dacă aculturația juridică presupune asimilarea și adaptarea normelor juridice străine, respingerea de către un sistem juridic a unui model intrinsec poate fi denumită „deculturație juridică”. Între acești doi poli, mai poate exista o situație intermediară, reprezentată de procesul de „reculturație juridică”, adică de recuperarea sau de reintegrarea elementelor unei identități și a unei culturi fie ea pierdută sau înrobătă²⁷. Aici poate fi menționată situația Magreb-ului, căci acolo a operat o schimbare de ordin cultural între state²⁸.

3. Globalizarea și aculturația juridică

Dreptul reprezintă, în mod evident, un sistem de reguli matriceale ale societății. Acesta contribuie, într-o mare măsură, la asigurarea bazelor organizării și funcționării oricărei unități sociale, în care sunt stabilite relațiile de autoritate. Ceea ce cunoaștem, grație altor discipline, este faptul că, marile civilizații, din Mesopotamia până în prezent, au cunoscut o formă sau alta de matrice juridică. În istoria dreptului au existat momente în care legea a făcut un pas înapoi, în raport cu evoluția societății și a ideilor. Alteori, însă, dreptul a exercitat o influență predominantă în istorie. În procesul de unificare neîntreruptă a lumii, știința dreptului prezintă multiple răni deschise, căci aceasta necesită cusături periodice, astfel încât să nu fie depășită de evoluția socială. Ca atare, discutăm în prezent despre înflorirea științei dreptului, în funcție de călătoriile oamenilor.

În viziunea maestrului jurist Jean Carbonnier, fenomenul aculturației juridice poate fi parțial sau global. Când ne referim la aculturația juridică parțială, ne gândim la împrumuturile obișnuite, între sistemele juridice²⁹. Putem oferi aici, ca exemplu, preluările din dreptul roman cu privire la vârsta necesară căsătoriei existente în *Codul civil francez napoleonian* (12 ani pentru fete, respectiv 14 ani pentru băieți, reprezentând opinia proculienilor, preluată de împăratul Justinian, iar ulterior de împăratul Napoleon). Aculturația globală se referă la modificările de substanță, care se produc în cadrul unui sistem juridic, precum difuzarea dreptului socialist, timp de patru decenii. Observăm faptul că, aculturația juridică nu

²⁵ J.W. Berry, „Globalisation and acculturation”, în *International Journal of Intercultural Relations*, nr. 32, 2008, pp. 328–336.

²⁶ P. Legrand, *Le droit comparé*, Editura P.U.F., Paris, 2011, pp. 3-33.

²⁷ J. Carbonnier, *op. cit.*, p. 178.

²⁸ A. André, „Le changement culturel dans le Maghreb indépendant: acculturation ou reculturation?”, în *Revue de l'Occident musulman et de la Méditerranée*, nr. 19, 1975, pp. 7-15.

²⁹ J. Carbonnier, *op. cit.*, p. 370.

reprezintă altceva decât un termen relativ nou, aplicabil unei realități juridice timpurii.

O altă clasificare a aculturației juridice, regăsită la maestrul Carbonnier este cea care vizează spontaneitatea. Potrivit acestuia, aculturația juridică poate interveni ca urmare a unui proces de organizare, ori pe neașteptate³⁰. Cu titlu de exemplu, vom indica *Constituția din anul 1864* a domnitorului Alexandru Ioan Cuza, care a fost adoptată ca urmare a unui proces de conștientizare a neajunsurilor, în vederea modernizării statului român. Grație acesteia, țărani au fost împroprietăriți, nemaifiind supuși boierilor. Apoi, aculturația juridică spontană vizează inițiativele private, iar aici putem oferi ca exemplu modificarea paragrafului 219a din *Strafgesetzbuch*, referitor la avort.

Având în vedere cele menționate anterior, spunem că, în prezent, aculturația juridică reprezintă un proces care implică globalizarea³¹. Afirmăm acest lucru deoarece, odată cu adoptarea *Declarației Universale a Drepturilor Omului* asistăm la un proces de mondializare a dreptului. Potrivit doctrinei juridice din România „este un proces foarte avansat, în cadrul sistemelor naționale, proces accelerat din cauza fenomenului extins al codificării dreptului civil și, totodată, un proces de coagulare a normelor de drept privat într-un nou *jus gentium* sau *jus commune*, necompartimentat, ca noua oglindă a aspirațiilor societăților noastre”³².

Ca atare, atunci când grupuri de persoane, care provin din medii culturale diferite, se intersectează spunem că ia naștere un proces amplu de aculturație, ce va avea ca efect modificări la nivel psihologic și cultural, în mediile de proveniență. Globalizarea reprezintă cel de-al doilea proces inițiat, desigur, de contactul dintre civilizații, care produce schimbări de ordin cultural, la nivel comunitar și individual. Fenomenul globalizării impulsionează convergența sistemelor juridice ale lumii, având ca efecte stabilirea unor spații juridice comune, dar și intensificarea cooperării dintre instituții³³. De aici se nasc două ipoteze, în literatura juridică de specialitate, cu privire la legătura dintre globalizare și aculturație juridică. Prima dintre ele se referă la interacțiunea dintre sistemele juridice ce are ca finalitate modificarea legislației, produsă în rândul popoarelor nedominante. A doua ipoteză vizează rezultatul final, adică pierderea trăsăturilor culturale și absorbția normelor authtone, într-un sistem juridic omogen, care seamănă cu cel al statului dominant³⁴. În opinia unor autori, finalitatea acestui proces de lungă durată va consta în crearea unui sistem juridic omogen, care va împărtăși credințe, valori și

³⁰ *Idem*.

³¹ A. Iftimie, *op. cit.*, p. 93.

³² V. M. Ciucă, *op. cit.*, p. 48.

³³ E. Ciongaru, „Transplantul juridic în contextul globalizării”, în *Impactul transformărilor socio-economice și tehnologice la nivel national, european si mondial*, nr. 5, 2015, vol. 5, pp. 88-95.

³⁴ J.W. Berry, „Globalisation and acculturation”, în *International Journal of Intercultural Relations*, nr. 32, 2008, p. 328.

preferințe comune³⁵. Totuși, dacă avem în vedere concepția renumitului antropolog Claude Lévi Strauss, vom observa faptul că, „putem concepe cu ușurință un moment în care va exista o singură cultură și o civilizație pe întreaga suprafață a pământului, însă nu cred că acest lucru se va întâmpla, deoarece există tendințe contradictorii - pe de o parte spre omogenizare și pe de altă parte către diversitate”³⁶.

Legătura dintre aculturație și globalizare este subliniată, într-o manieră excelentă, de psihologul canadian J.W. Berry. Potrivit acestuia, globalizarea reprezintă o premisă a aculturației, întrucât ea intervine ca urmare a dialogului dintre civilizații. Globalizarea va conduce către omogenizarea culturilor lumii, prin procedeul denumit asimilare. Totuși, există și posibilitatea ca schimbările să fie reciproce, ceea ce ne indică o oarecare convergență între grupurile aflate în contact. Efectul va consta în creionarea unor norme comune, păstrând în același timp, trăsăturile distinctive. Procesul acesta poartă denumirea de integrare. A treia posibilitate, discutată de autor, vizează respingerea influențelor de către grupurile non-dominante din partea celor dominante, fie prin separare, adică prin îndepărtarea lor de la bun început, fie prin eliminare, după implementarea influențelor, proces denumit revitalizare. În cele din urmă, este posibil ca globalizarea să poată conduce la distrugerea culturilor nedominante, lăsând membrii acestora fără nici o legătură culturală, în care să-și poată desfășura existența, proces denumit marginalizare³⁷.

În cazul globalizării, spunem că marile state dominante au, evident, un rol important de jucat. Exemplul Uniunii Sovietice ne amintește de influența puternică asupra trăsăturilor culturale ale acelor state, care au devenit în mod formal încorporate sau asociate. Începând de la limba rusă și până la politicile economice, statele au devenit extrem de dominate. Au existat și exemple pozitive, precum Estonia care, aflându-se sub o astfel de influență puternică, a reușit să mențină idealurile și valorile culturale intacte, reprezentând un exemplu elocvent de revitalizare. Un alt exemplu de societate dominantă, din lumea contemporană, este reprezentat de Statele Unite ale Americii. În cadrul dominației globale, putem lua în considerare influența pe care Statele Unite ale Americii o exercită asupra țării vecine, Canada.

4. Concluzii

Dialogul dintre civilizații, precum și schimbul de idei au permis, de cele mai multe ori, uniformizarea și universalizarea noțiunilor juridice. Caracterul universal al dreptului a constituit o premisă pentru desfășurarea fenomenului de aculturație juridică, adică a împrumutului de norme considerate a fi potrivite, dintr-un sistem juridic străin. Împrumutul necesită, în toate cazurile, o adaptare la particularitățile

³⁵ D. L. Sam, J. W. Berry, *Cambridge handbook of acculturation psychology*, ed. a II-a, Cambridge University Press, Cambridge, 2016, p. 28.

³⁶ C. Lévi Strauss, *Myth and meaning*, Editura Routledge & Kegan Paul, Londra, 1978, p. 20.

³⁷ J. W. Berry, *op. cit.*, p. 329.

prezentate de caracterul etnic al fiecărui popor, întrucât dreptul nu a fost și nici nu va putea fi la fel peste tot.

Ca urmare a analizei întreprinse, am constatat faptul că, preluarea normelor din legislații extranee poate aduce cu sine și dezavantaje pentru propriul sistem juridic, întrucât este posibilă distrugerea culturii juridice din statele dominate, ca urmare a neadaptării normelor împrumutate. În același timp, imitarea normelor juridice străine nu poate fi considerată departe de adevăr, așa cum afirma Platon, căci curiozitatea și asimilarea reprezintă niște operațiuni ale spiritului omenesc. Procesul de aculturație juridică aduce beneficii, numai după ce normele străine descoperite vor fi trecute prin filtrul rațiunii, adică vor fi adaptate nevoilor stringente ale societății gazdă.

Prin intermediul acestei lucrări, am examinat definiția și conținutul aculturației juridice. Apoi, am analizat relația dintre globalizare și aculturația juridică, prin utilizare surselor predominant străine. Astfel, am descoperit că, în funcție de intensitatea dialogului dintre civilizații, discutăm despre rezultate variabile, în sistemele juridice ale lumii.

Legat de efectul globalizării, am putea spune că, dreptul național nu va mai fi niciodată la fel, căci schimbarea nu se va limita la noul drept privat comun al popoarelor, ci va fi afectat inclusiv cel național. Astfel, putem afirma, fără teama de a greși, că nici dreptul comparat național nu va mai fi niciodată același, căci propriul sistem de drept începe să arate din ce în ce mai diferit. De pildă, dacă ne referim la cazul României, sistemul nostru juridic și coerența logică a acestuia vor fi puse mereu în legătură cu legile Uniunii Europene. Ca atare, ne confruntăm cu o influență periodică și care nu dă semne de dispariție, deocamdată. Așa cum susținea și Claude Lévi Strauss, ar fi iluzoriu să credem că, într-o zi, toate problemele vor fi soluționate de un cod coerent și universal, întrucât ne caracterizează diversitatea. Totuși, ceea ce se petrece în prezent, ne confirmă faptul că, nu întotdeauna globalizarea este egală cu omogenizarea. Deși acest lucru este constatat de multe ori în literatura de specialitate, totuși, globalizarea nu presupune mereu consecința uniformizării.

Conchidem studiul de față cu un citat din comparatistul Leontin-Jean Constantinesco: „ca produs spiritual al unei realități socio-istorice, dreptul nu-și are originea nici în rațiunea pură, nici în natura umană abstractă. El nu e influențat, în formarea și nașterea sa, de anumite situații și de anumiți factori istorico-politici concreți. Acestora li se adaugă factorii spirituali ce formează scara de valori caracteristică societății în chestiune. Într-adevăr, orice ordine juridică este construită pe o scară de valori explicită sau implicită. Pe de o parte factorii materiali, pe de altă parte factorii spirituali integrați în scara de valori sunt cei care explică obiectivele pe care legiuitorul a vrut să le atingă prin regula de drept stabilită, ca și prin alegerea soluției juridice. Astfel, înțelegerea unei reguli de drept străin nu se deduce la o simplă analiză și înțelegere a regulii de drept pozitive. Într-

adevăr, aceasta trebuie înțeleasă ca rezultatul final al tensiunii și al cooperării anumitor factori materiali, elaborați prin filtrul spiritual al scării de valori”³⁸.

Referințe

- André A., „Le changement culturel dans le Maghreb indépendant: acculturation ou reculturation?”, în *Revue de l'Occident musulman et de la Méditerranée*, nr. 19, 1975, <https://doi.org/10.3406/remmm.1975.1311>
- Benyahia-Taibi G., „La stratégie d'imitation: Une perspective par les compétences”, în *Revue des Sciences de Gestion*, nr. 2, 2010, <https://doi.org/10.3917/rsg.242.0093>
- Berry J.W., „Globalisation and acculturation”, în *International Journal of Intercultural Relations*, nr. 32, 2008, <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2008.04.001>
- Cairns J. W., „Watson, Walton, and the history of legal transplants”, în *Georgia Journal of International and Comparative Law*, nr. 41, 2013, pp. 637-696
- Cappelletti M., *New perspectives for a common law of Europe*, Editura Badia Fiesolana, Florența, 1978
- Carbonnier, J., *Sociologie juridique*, Editura P.U.F, Paris, 1978
- Ciongaru, E., „Transplantul juridic în contextul globalizării”, în *Impactul transformărilor socio-economice și tehnologice la nivel național, european și mondial*, nr. 5, 2015, vol. 5
- Ciucă V. M., *Drept roman. Lecțiuni*, ed. a II-a, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2014
- Ciucă V. M., *Lecții de drept privat comparat*, vol. I, ed. a II-a, Editura Fundației Axis, Iași, 2005
- Constantinesco L.J., *Tratat de drept comparat*, vol. II, Editura All Educational, București, 1998
- Esop, *Fabule*, Editura Gramar, București, 2012
- Graziadei M., „Comparative Law as the Study of Transplants and Receptions”, în M. Reimann, R. Zimmermann, *The Oxford Handbook of Comparative Law*, Oxford University Press, Oxford, 2006, <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199296064.013.0014>
- Iancu L., „By the rivers of Babylon, there we sat down. Distrugerea Ierusalimului, deportarea evreilor și geopolitica Orientului Mijlociu în Antichitate”
- Iftimiei A., *Drept comparat și sisteme juridice contemporane*, ed. a II-a, Editura Universul Juridic, București, 2020
- Legrand P., *Le droit comparé*, Editura P.U.F., Paris, 2011
- Lévi-Strauss C., *Myth and meaning*, Editura Routledge& Kegan Paul, Londra, 1978;
- Malaurie Ph., *Antologia gândirii juridice*, trad. Doina Jela Despois, Editura Humanitas, București, 1996
- Moraru C. F., „Genuri ale ființei și categorii mimetice în *Sofistul* lui Platon”, în *Studii de teoria categoriilor*, 2010
- Platon, *Republica*, trad. Dumitru Vanghelis, Editura Antet, București, 2005
- Redfield R., Linton R., Herskovits M.J., „Memorandum for the study of acculturation”, în *American Anthropologist*, 38, 1936, <https://doi.org/10.1525/aa.1936.38.1.02a00330>
- Sam D. L., Berry J. W., *Cambridge handbook of acculturation psychology*, ediția a II-a, Cambridge University Press, Cambridge, 2016
- Tarde G., *Les lois de l'imitation*, 1895
- Verdenius W. J., *Mimesis Plato's Doctrine Of Artistic Imitation And Its Meaning To Us*, Editura Brill, Leiden, 1962, <https://doi.org/10.1017/S0009840Xoo159633>

³⁸ L.J. Constantinesco, *Tratat de drept comparat*, vol. II, Editura All Educational, București, 1998, p. 250.

